

«7 SØSTRE»

Kristin Søhoel.

Til skolene

«7 SØSTRE» handler om syv prostituerte jenter som bor i kollektiv, isolerte, — men midt i samfunnet. Det har ikke vært vesentlig for meg å skape et korrekt bilde av prostitusjonsmiljøet i Oslo, — og skuespillet er heller ikke ment som et speilbilde av virkeligheten. Det handler om mennesker, som er underlagt en altoverskyggende makt. Om å gi avkall på seg selv fullt og helt. Den totale splitt og hersk mentalitet.

Hallikens håpløshet har jeg villet understreke ved å pakke ham inn i silkepapir, — og dermed gi ham en skremmende avstand til jentene. I overført betydning handler skuespillet om et primitivt enevelde i lite format.

Det er derfor ikke bare ment som et forsvar for de prostituerte, — men for alle dem som på grunn av sin svake posisjon, i et hvilket som helst samfunn, har måttet oppgi selvstendige liv.

Jeg har også vært opptatt av samholdet, splittelsen, vennskapet, sjalu-sien og ikke minst frykten, og hvor lite som skal til for å vende tiltro til hat i en presset situasjon.

Stykket er ment som et angrep på konvensjoner. Men også på oss selv, som ikke har forståelse for de som vil vende tilbake. For det er ikke mulig å skjule den sannhet at de som vil vekk fra et slikt miljø, blir møtt med fordommer. Eller avsky.

Skuespillet handler også om et håp. Om den ene, som i sin storhet gir av manglende overflod. For det er vanskelig å glemme kjærlighet, hvis man en gang har fått oppleve den.

Kristin Søhoel

Stoffet for skolebruk er utarbeidet og skrevet av *Tove Ilsaas*.

Artikkelen: «Holdninger og pornografi» er hentet fra boken «Prostitusjon i Oslo» av Liv Finstad, Lita Fougner og Vivi-Lill Holter. (Pax 1982).

Prostitusjon i Kristiania for 100 år siden

Mot slutten av forrige århundre begynte diktere og skribenter «å sette problemer under debatt». Overalt i ulike fora ble bl.a. seksualmoralen debattert.

Også i «Arbeidersamfundet», i «Sedelighedsforeningen», i «Kvindesaksforeningen» og i «Medicinsk Selskab» ble problemet tatt opp. Striden sto bl.a. om hvilken rolle seksualmoralen spilte for «oppfostring» av prostituerte kvinner. Den offisielle kjønnsmoral bannlyste all seksuell omgang utenfor ekteskapet.

Det var vanlig for borgerskapets menn at utdannelsen skulle være unngjort før man giftet seg, fordi man helst skulle kunne tilby sin tilkommende de samme materielle forhold som hun var vant til fra barndomshjemmet. Dermed ble ekteskapsalderen for menn fra de øvre lag temmelig høy. Men den gang som i dag godtok samfunnet at menn fra ganske tidlig ungdom hadde et seksuelt behov som burde og måtte tilfredsstilles. Man så derfor gjennom fingrene med at unge menn kjøpte seg seksuell tilfredsstillelse, og den seksuelle dobbeltmoral fungerte derfor perfekt. Menn hadde seksuelle drifter som måtte tilfredsstilles, men hvor denne driftsutfoldelsen ble kanalisert, var ikke likegyldig. De kvinner man giftet seg med — borgerskapets kvinner — skulle være rene, og deres «dyd» måtte respekteres. Fra borgerskapets side var derfor de prostituerte kvinnene «nyttige», fordi «jomfruene» fra de øvre samfunnslag ble spart. Også innenfor ekteskapet ble det indirekte godtatt at menn hadde seksuelle forbindelser med andre enn sine koner. Legen Max Nordau hevdet i 1884 at ekteskapet for borgerskapets vedkommende var redusert til en materiell overenskomst der det var like lite plass for kjærligheten som i en forretningskontrakt. I slike forhold der mannen giftet seg uten kjærlighet, tillot skikk og bruk ham »...at søge den Tilbøjelighed, han ikke finder hos sin Hustru, alle andre steder,...». Og fordi fornuftsekteskap var vanlig, kom mange gifte kvinner til å se på seksualakten som noe fornedrende, hvis eneste formål var formering. For mange var avholdenhet eneste mulighet til å unngå graviditet. Ved å se gjennom fingrene med mannens «utsvevelser» ble disse kvinnene forskånet for sine menns «Lidenskaper», skjønt ikke sjelden på bekostning av veneriske sykdommer.

Prostitusjon var et nødvendig onde som hindret forføring og voldtekt av «ærbare» kvinner.

Veneriske sykdommer og prostitusjon har alltid hengt nøye sammen, og utbredelsen av sykdommene var for 100 år siden hovedårsaken til at prostitusjonen ble viet så stor oppmerksomhet. Sykdommene rammet fattig som rik, og «skyldige» som «uskyldige». For å hindre utbredelse,

innførte myndighetene reglementeringssystemet, et system som innebar offentlig politi- og helsekontroll av prostituerte kvinner og tillatelse til å drive offentlige bordeller.

En viktig kilde til kunnskap om prostitusjonen i Christiania for 100 år siden, er årsberetninger og visitasjonsprotokoller som politilege Boeck førte i pennen i tidsrommet 1875—1885. Riktignok pekte han her og der på de vanskelige forhold mange arbeiderkvinner levde under, men han var ikke villig til å innrømme at noe måtte være galt med selve samfunns-systemet. Kvinner ble prostituerte, hevdet han, fordi arbeiderklassen manglet sann moralsk oppfatning. Dessuten var de prostituerte kvinnene arbeidssky og pyntesyke. Den store forskjell som eksisterte mellom fattig og rik, og mellom kvinne og mann når det gjaldt oppdragelse, utdanneelse, arbeid, lønninger og moral, nevner han ikke. Han gir inntrykk av å mene at det er kvinnens frie valg om hun ønsker å leve av å prostituere seg. Han så det derfor ikke som sin oppgave å refse samfunnet, men å beskytte mannen for ubehagelige sykdommer, og verne om den ærbare kvinnens dyd og den borgerlige families lykke.

I slutten av 1870-årene hadde Kristiania 8 bordeller med vel 50 bordellpiker og ca. 600 hemmelige prostituerte. I 1879 ble 670 kvinner innkalt til politikontroll, i 1884 var tallet 595. Etter folketellingen i 1975 oppgir kun 80 kvinner selv som yrke «puellae publicae», dvs. offentlig prostituert.

Hvem ble prostituerte?

Undersøkelser viser at de aller fleste prostituerte var rekruttert fra arbeiderklassen, og særlig utsatt var innflytterjentene. De fikk kanskje arbeid som sypiker, vaskepiker og fabrikkpiker, men lav lønn, lange arbeidsdager, slit og lite fritid kunne ofte føre til at disse unge jentene gradvis gled ut i prostitusjon. Særlig blir tjenestepikeyrket fremholdt som ubeskyttet — de sto aller lavest på rangstigen. De var fullstendig prisgitt vertskapets lynne og økonomi. En fullstendig mangel på fritid, fysisk tungt arbeid til alle døgnets tider, mangel på privatliv, og ensomhet kunne gjøre livet usigelig grått. Et liv som prostituert, som tilsynelatende ga gode inntekter, måtte friste under slike håpløse forhold. I det «yrket» kunne man velge sin arbeidstid, kjøpe fine klær, danse og møte «pene» menn. Vel hørte og så jentene om de som mislyktes, som aldri klarte å oppnå all den luksus og stas som de drømte om. De hørte også om hvordan prostituerte ble fordømt, ikke bare av de «fine», men også av sine egne. Men med en gnagende sult både på kropp og sjel var kanskje skrittet over i prostitusjonen ikke langt å ta.

Hvordan kunne hverdagen arte seg for en prostituert kvinne på den tiden? Vi finner mange eksempler på at de prostituerte selv — dengang som i dag — følte at de levde et «rått» liv. Det å selge sin kropp ble sett

på som det mest fornedrende som kunne skje. Men nød, arbeidsløshet og fattigdom tvang kvinner til å prostituere seg, kanskje på heltid, eller som deltidsprostituert for en kortere eller lengre periode. I årene 1878—79 var det svært mange «hemmelige» prostituerte, og dette var en tid med lavkonjunktur. I krisetider var kvinnene de første som ble sagt opp!

Ved registreringen som «offentlige Fruentimmer» — eller offisielt på latin «puella publica» — ble kvinnen tildelt «Bog», og pålagt plikt til å møte hos politilegen en à to ganger i uken til kontroll. «De offentlige Fruentimmer» ble delt inn i tre kategorier, etter hva slags ordning de hadde angående fremmøte hos politiet, etter hvor og hvordan de bodde, og etter hvilke typer kunder de betjente. Innenfor de registrerte kvinnenes rekke fantes bordellpiker og privatboende offentlige kvinner, som var henvist bolig av politiet. De bodde som regel hos såkalte ruffere eller ruffersker, som var folk som levde av de inntektene denne geskjeften ga dem, og de leide ut værelser til flere jenter av gangen. Disse jentene kunne tjene godt — opptil i gjennomsnitt 60 til 80 kr. i uken, og det var 4—5 ganger så mye som en fabrikklønn.

Pene klær nødvendig

Ofte måtte de privatboende pikene betale blodpriser for leie av rom og oppvartning. En annen og ikke ubetydelig utgiftspost var penger til klær og sminke. Det var nødvendig å kle seg så oppsiktsvekkende som mulig for å kunne tiltrekke seg menns oppmerksomhet. Outrerte hatter, drakter, strømper og støvler var et gjenkjennende trekk, til tross for at politivedtektene forbød denslags (se § 8). Vanlig var det også at de kjøpte klær og sko på kreditt hos «mellommenn», som tok fra 50 til 100% fortjeneste. De såkalte «pudsekoner» krevde også sin betaling. De friserte og ga skjønnhetspleie før besøk hos legen, dessuten var de eksperter i å skjule eventuelle ytre tegn på kjønnsykdommer.

I tillegg fantes «hemmelige» prostituerte kvinner. Rikmannselskerinnene ble også kalt «maitresser» eller «holddamer». De kunne ha dyre leiligheter, elegante klær, og eksklusive vaner — «lønn» fra en eller flere elskere. Fra tid til annen kunne politiet få nyss om holddamens virksomhet, og hun ble innkalt til undersøkelse, men som regel klarte hun ved hjelp av sine forbindelser å skaffe privat legeattest. Nesten som en naturnødvendighet falt disse pikenes popularitet med økende alder. Hadde de ikke giftet seg, eller klart overgangen til annet arbeid innen rimelig alder, var realiteten for mange tidligere feterte maitresser at de til slutt endte som utlevde og elendige vrak, som tok til takke med hva som helst. Ofte måtte fattigvesenet ta seg av disse som siste utvei.

«Åttedagespikene» ble aldri lenge i yrket de heller. De uhygieniske forhold, sykdom og alkohol knekket dem i relativt ung alder. Som vrak kunne de ta til takke med en flaske øl for sine tjenester.

Politiſſagen

Hvem var de prostituerte kunder for 100 år siden?

Det viser seg at da som nå var alle samfunnslag representert i kundekretsen. I tillegg til borgerskapets unge og eldre menn, kom tusenvis av unge menn flyttende til byen for å søke arbeid i den nye industrien. Kristiania var et handelssentrum og en sjøfartsby. Byen var også et utdannelsesentrum, med mange mannlige studenter, og det var mange menige ved den militære forlegningen på Akershus. I følge folketellingen for 1875 har den mannlige befolkningen en bemerkelsesverdig høy giftealder, og svært mange var ikke gift i det hele tatt. Undersøkelser viser at det først og fremst var arbeiderklassen som gikk på bordell, men det er rimelig å anta at jo høyere vi kom på samfunnsstigen, jo flere ble proporsjonalt sett kunder, ikke minst pga. den seksualmoral som rådet.

Fordi seksualmoralen var mindre bigott blant arbeiderbefolkningen, hadde menn fra arbeiderklassen mindre behov for å kjøpe hva som var fritt tilgjengelig. Det er slått fast at også en god del studenter fant veien til f.eks. «Dueslaget» og «Napoleons slot» i Mellomgate i Vika eller Vognmannsgate i Vaterland, gjerne for å feire en eksamen. Kroghs roman *Albertine* og Jægers *Fra Kristianiabohemen* gir eksempler på at det var vanlig for studenter «å gå på hus». Bjørnstjerne Bjørnson nevnte i et foredrag i 1888 den store «skare» av hans venner som hadde fått ødelagt sine liv av kjønnsykdommer som var ervervet i ungdommen («Enegifte og Mangedefte»). Men Boeck opplyser at «Herrer av den bedrestilte Klasse» gjerne holdt en elskerinne — enten alene, eller på deling med to-tre venner.

Prevensjon var nok kjent, men lite brukt. Kondom og pessar kom til Norge først i 1880-årene. I 1901 satte Straffeloven streng straff for offentlig å oppfordre til eller veilede i bruk av prevensjon. Prostituerte kvinner gikk gjennom hyppige aborter og barnefødsler. Mange av dem har sikkert en eller flere ganger benyttet seg av «kloke koner» for å unngå avbrekk i arbeidsmuligheter og inntekter, og vanskeligheter med å plassere et barn.

Neppe noen av dem unngikk veneriske sykdommer. Ble det ved politikkontrollen oppdaget «ulcus molle», gonorré eller syfilis, ble den prostituerte innlagt på Rikshospitalet, men bare for et par-tre uker. Pga. mangel på betjening og senger kunne hun bli utskrevet uten å være blitt helbredet. Dette kan synes merkelig, og står jo i motsetning til hele legevisitasjonens hensikt — det å beskytte mannen. Det skyldtes neppe medisinsk ukyndighet, men den holdning at det var mindre moralsk forkastelig å utskrive en uhelbredet prostituert kvinne enn en mann, når plassen var trang.

De prostituerte kunder ble aldri forfulgt, eller gjenstand for den ydmykende opplevelsen det var å måtte la seg undersøke på politilegens kontor.

Påkjenninger som kjønnsykdommer, andre alvorlige sykdommer som

tuberkulose, alkohol, uregelmessig leveste, graviditeter, aborter og det psykiske presset i form av isolasjon, såvel fra familie som fra resten av samfunnet, frarøvet svært mange prostituerte enhver mulighet til senere å kunne klare seg på egen hånd. For de kvinner som var falt dypt, men som enda maktet å «livnære» seg ved prostitusjon, vekslet hverdagen mellom opphold på Arbeidsanstalten og innleggelse på sykehus. Mange fikk etterhvert også en rekke dommer på seg for tyveri, gateuorden, fyll og spetakkel. Alkoholforbruket, som synes å ha vært en forutsetning for å kunne utføre «arbeidet», virket nedbrytende både på helse og moral. Hele miljøet var hardt og brutalt.

Samtidig som mannssamfunnet «trengte» de prostituerte, satte det også restriksjoner for deres virksomhet ved hjelp av lover og forordninger som fratok kvinnene så godt som alle rettigheter. Dobbeltmoralen viste seg dengang som i dag på sitt verste: samtidig som man fordømte, forfulgte og foraktet kvinnene, la man forholdene til rette for at kvinner ble prostituerte, og prostitusjonen ble ansett for en viktig og nyttig «institusjon».

At 5000 arbeidere demonstrerte mot beslagleggelsen av Christian Kroghs *Albertine* forteller en del om arbeiderklassens holdning til prostitusjonen. Den var et sosialt onde som først og fremst rammet deres døtre, og dette på grunn av sosial og økonomisk nød forårsaket av de rådende samfunnsforhold.

Artikkelen bygger på visse kapitler i Aina Schiøtz, «Prostitusjon i Kristiania 1870—1890», Hovedoppgave ved Historisk Institutt, Oslo 1977, og Aina Schiøtz «Prostitusjon og samfunn i 1870- og 1880-åras Kristiania», i *Mennesker i Kristiania*, redigert av J.E. Myhre og J.S. Østberg, Universitetsforlaget 1979.

Vi takker Aina Schiøtz for tillatelse til å bruke stoffet.

Forskrifter og bestemmelser

«I Oktober 1876 udstedte Politikammeret bl.a. følgende Forskrifter og Bestemmelser for begge Klasser af offentlige Fruentimmer:»

- § 4. De skal bo paa det dem anviste Sted og ikke flytte uden Tilladelse.
- § 5. De maa ikke forlade Byen uden speciel Tilladelse, og naar denne er givet dem, melde sig ved Tilbagekomsten.
- § 6. De skal saa lidet som muligt vise sig paa offentlig Gade og ikke uden Nødvendighed i de mere befærdede Gader, og — udenfor den i § 9 nævnte Tid af Døgnet — (denne Passus udeladt for Bordelpigernes Vedkommende) aldrig for at søge Herrer. De maa ikke under nogetsomhelst Paaskud vise sig i Karl Johansgade, Kongens Gade, Kirkegaden, paa Fæstningen eller ved Slottet uden i Tidsrummet mellem kl. 8—10 Formiddag.
- § 7. I Theatrene har de kun Adgang til de billigere Pladse (Christiania Theater 3die Logerad, Møllergadens Theater: Amfitheatret og 2den Logerad, Klingenbergers Theater: 1ste og 2den Balkon.) Paa Koncerter maa de ikke vise sig. Ved andre offentlige Forestillinger og Forevisninger, som det tillades dem at overvære, maa de kun søge billigere Pladse. Restaurationer maa de aldrig besøge, og Sporvogne maa de ikke benytte.
- § 8. De skal, naar de viser sig udenfor deres Bopæl, være anstændig klædte og ikke iført nogen Pynt eller Dragt, der tildrager dem Opmærksomhed, ligsom de i det Hele taget stedse maa opføre sig saaledes, at de ikke vækker Opsigt eller forulemper nogen.
- § 9. Mellom kl. 10—12 Aften i Maanederne Mai, Juni, Juli og August og mellom kl. 9—11 Aften i de øvrige Maaneder af Aaret er det dem tilladt at færdes ude (dog ikke paa de i § 6 opregnede Gader og Streder), men de maa ikke gaa flere end 2 i Følge, ikke tiltale Mandspersoner og heller ikke da paa nogen Maade søge at tiltrække sig Opmærksomhed ved deres Opførsel.

Holdninger og pornografi

Prostitusjon har ikke bare materielle årsaker. Prostitusjonens utbredelse påvirkes også av ideologiske drivkrefter. Kjøp, salg og formidling av seksuelle tjenester er langt på vei godtatt i mange miljøer. Ikke minst pornoindustrien er med på å bane vei for prostitusjon.

Pornoindustrien er en storindustri — bare i USA er det anslått at pornoindustrien er like stor som den samlede omsetning for den «konvensjonelle» film- og platebransjen (Bjerck, 1980). Også i Norge er pornoindustrien stor, men hvor stor vet ingen. Pornoindustrien har mange forgreninger. Det gjelder først og fremst den rendyrkede pornografien som omsettes fra egne pornobutikker eller postordrefirmaer. Felles for innholdet i slike produkter er at nakne kropp eller kroppsdelers framstilles i blader, filmer, bøker i den hensikt å stimulere leseren/seeren seksuelt. I tillegg til den rendyrkede pornografien er det også grunn til å rette søkelyset mot de såkalte mannfolkbladene (eksempelvis *Aktuell Rapport*, *Express*, *Proff*, *Kriminaljournalen* osv.) som spres gjennom Narvesen, Samvirke-lag, tobakkforretninger, kiosker. Mannfolkbladene avbilder kvinner avkledd og i utfordrende form, og trykker artikler som også i tekst knesetter synet på kvinner som kjønnsobjekter. Mannfolkbladene reklamerer ofte for prostitusjon, bl.a. ved å markedsføre sexreiser til Thailand, ved å servere detaljerte beskrivelser av besøk i bordeller og hos prostituerte forøvrig. Videomarkedet er dessuten et nytt spekulasjonsområde for pornoindustrien.

Hva er pornoindustriens budskap?

I pornografien rives kjønnsorganene løs fra resten av kroppen, seksualiteten er upersonlig, tingliggjort, aggressiv. Pornoen «handler om dominans og undertrykkelse, om maktbruk og utnyttelse av mennesker», oppsummerer en som har innholdsanalysert pornografi, som spres i Norge (Århelle, 1981). I pornoindustriens produkter er mannen ukontrollerbar sexmaskin, styrt av dyriske drifter, herskende og egoistisk. Kvinnen er offeret, bruksgjenstanden, den som mannen/mennene kan gjøre noe med. Koblingen mellom vold og sex er sentral, kvinner voldtatt, piskes, tortureres og ydmykes på utspekulert vis. Pornoindustrien framstiller hvordan menn betjener seg av og bruker kvinner, og beskrivelsene krydres gjerne med tekster som påstår at kvinner liker å bli voldtatt, brukt og ydmyket.

Noen vil hevde at pornografi er en «sikkerhetsventil». I stedet for å la behov/aggresjoner/frustrasjoner ramme «virkelige» kvinner, kan pornoleseren/seeren få dekket et behov gjennom blader, filmer, bøker. Vi tror imidlertid ikke at pornografi avleder. Tvert om er det sannsynlig at pornografi oppmuntrer, og at den representerer en modell som påvirker.

Dette blir også sannsynliggjort i svenske undersøkelser om prostitusjon (bl.a. Borg m.fl. 1981 og Månsson, 1981). Pornografien baner vei for andre uttrykk for en tingliggjort, aggressiv og misbrukende seksualitet, som prostitusjon, misbruk av mindreårige, voldtekt osv. Pornoindustrien baner veier for prostitusjon nettopp fordi den bærer fram budskapet om kvinners underdanighet, mannens seksuelle rettigheter og kvinnens seksuelle plikter. Kvinnen blir et objekt, et stykke kjøtt på markedet, alltid tilgjengelig, alltid parat til å dekke mannens behov — eventuelt mot betaling. Forøvrig har vi pornoindustriens menn mistenkt for også ha mer direkte forbindelser til prostitusjonsmarkedet i Oslo.

I dag får pornoindustrien stort sett leve og blomstre i fred, til tross for politiets enkeltstående skippertak og beslag. Straffelovens § 211 fastslår at den som selger eller på annen måte utbreier eller medvirker til å utbreie pornografi, kan straffes. Det er imidlertid få som straffes, og straffene er dessuten milde (Århelle, 1981). Vi etterlyser derfor langt strengere kontroll med pornoindustriens direkte og indirekte fremme av prostitusjonen.

For å bekjempe prostitusjon er det nødvendig å demme opp for det kvinne- og menneskesyn som gjør prostitusjonen mulig. Det betyr selvsagt at også samfunnets holdning til prostitusjon må forandres. I dag har imidlertid samfunnet en inkonsekvent holdning til prostitusjon. De færreste vil forsvare eksistensen av det som oppfattes som de verste «utvekstene», eksempelvis barneprostitusjonen. Men fortsatt er det en utbredt holdning at voksenprostitusjon godtas som et evig og uforandrelig fenomen. Lovgivningen avsspeiler også denne inkonsekvente holdningen. Det er forbudt å være kunde hos mindreårige, men ikke hos 16- og 17-åringer. Dette kan gi yngre jenter inntrykk av at de ikke får lov å prostituere seg som 15-åringer, men at de gjerne må gjøre det som 17-åringer. Det kan gi kundene inntrykk av at de kan benytte seg av prostituerte, bare de er eldre enn 16 år.

En inkonsekvent eller liberal holdning overfor prostitusjons-problemet er like urovekkende som en liberal holdning overfor narkotika-problemet. Oslo-prosjektet etterlyser en holdningskampanje mot prostitusjon og det kvinne- og menneskesyn som gjør prostitusjonen mulig. En slik holdningskampanje bør drives parallelt med de øvrige tiltakene som foreslås. Holdningskampanjen må rettes både mot opinionen som helhet, men det er også mulig å peke ut spesielle målgrupper det er særlig viktig å nå for å styrke det forebyggende arbeidet. Som eksempler på slike målgrupper kan nevnes skoleungdom, ungdomsgjenger og vernepliktige. Massemediene har en viktig oppgave når det gjelder å formidle et realistisk bilde av prostitusjonsproblemet. Også skolemyndighetene bør trekkes med i dette arbeidet, og sørge for at samlivsundervisningen gis en seriøs behandling av de spørsmål og problemer som er knyttet til prostitusjonens eksistens

109/6/578

og årsaker. Et lovforbud mot kjøp av seksuelle tjenester vil også være en del av en holdningskampanje mot prostitusjon. Det bør i tillegg vurderes om spesielle kontrolltiltak skal settes i verk overfor pornoindustriën og mannfolkbladene.

Fra v.: Marit Syversen, Liv Osa og Kirsti Grundvig.

«7 søstre»

Da jeg arbeidet på Riksteatret på Bankplassen i Oslo, så jeg daglig prostituerte. Det var vanskelig å unngå å bli opptatt av problemet.

En dag gjenkjente jeg en av pikene fra skolegården. Naturlig nok dukket det enda flere spørsmål opp i meg. I et TV-intervju fortalte en tidligere prostituert at hun, og mange med henne, — var blitt tvunget til prostitusjon ved å bli innesperret — og dopet ned.

På klærne til jentene så jeg også at det ikke var trangen til luksus som drev dem. De fleste jentene var omkring min egen alder. Mange av dem er fra Oslo, som jeg. Vi har vokst opp i samme by, gått på de samme skoler, — ytre sett har vi opplevd mange av de samme tingene.

Hvorfor ble akkurat disse jentene prostituerte?

Kunne det ikke skjedd med flere av oss?

Hvorfor gjør vi så lite for å hjelpe dem?

Er vi så prektige? — vi som styrer unna?

Disse og andre spørsmål hvirvlet rundt i hodet mitt.

Jeg tenkte lenge på skuespillet før jeg begynte å skrive. Det tok tid å finne den endelige formen — det innestengte kollektivet.

Kollektiv? Fengsel?

Det har ikke vært vesentlig for meg å skape et korrekt bilde av prostitusjonsmiljøet i Oslo, — og skuespillet er heller ikke ment å være et speilbilde av virkeligheten.

Det er ment som et angrep på konvensjoner. På oss selv, som ikke har forståelse for dem som vil vende tilbake. For det er ikke mulig å skjule den sannhet at de som vil vekk fra et slikt miljø blir møtt med fordommer. Eller avsky. Skuespillet er derfor ikke bare ment som et forsvar for prostituerte, men for alle, som på grunn av sin svake posisjon i et hvilket som helst samfunn, har måttet oppgi selvstendige liv.

Men det handler også om et håp. Om den som gir av sin manglende overflod. For det er vanskelig å glemme kjærlighet, hvis man en gang har fått oppleve den.

Kristin Søhoel

Prostitusjon

— ervervsmessig seksuell omgang med et ubestemt antall partnere. Begrepet brukes oftest om den kvinnelige part i hetroseksuelle forbindelser, men det finnes også mannlige prostituerte, først og fremst i homoseksuelle forbindelser.

Prostitusjon er kjent hos de fleste folkeslag til alle tider, men forekommer vanligvis i tilknytning til større befolkningskonsentrasjoner.

Samfunnets holdning til prostitusjon varierer fra kultur til kultur og har også endret seg i årenes løp. I endel ikke-europeiske samfunn eies døtrene av faren før de blir gift og av ektemannen etter bryllupet, og blir av disse bortsatt i bordeller for å øke eierens inntekter. Særlig hos de semittiske folk f.eks. assyrere, babylonere, arabere, jøder fantes en religiøs prostitusjon i oldtiden; unge døtre ble gitt til templene som skjøger for at mennene gjennom seksuell omgang med dem kunne komme i intimt forhold til guddommen.

I oldtidens Roma stod prostitusjonen under offentlig kontroll og enkelte keisere opprettet bordeller for å skaffe staten inntekter av virksomheten.

I middelalderen ble i de kristne samfunn prostitusjon belagt med strenge straffer. Prostituerte fulgte ofte med leiehærene på deres krigstog gjennom Europa. Mangelfull hygiene og det store antall forskjellige partnere førte mange ganger til epidemiske utbrudd av kjønnssykdommer. For om mulig å komme kjønnssykdommene til livs begynte myndighetene i flere europeiske land på slutten av 1700-tallet å «reglementere» prostitusjonen. Dette ble særlig satt i system av Napoleon I.

Den offentlige regulering — og dermed aksept — av prostitusjonen vakte utover på 1800-tallet stadig større motstand i intellektuelle kretser. Etter at Storbritannia i 1886 opphevet reglementeringen, har de fleste europeiske land fulgt etter. Norge opphevet ordningen i 1887, Danmark 1906, Sverige 1918 og Frankrike først i 1946.

I Norge er det i seg selv ikke straffbart å ernære seg ved prostitusjon. Den prostituerte ranimes bare hvis virksomheten drives på offentlig sted eller på annen måte, som er egnet til å vekke offentlig forargelse. Men det er straffbart å ernære seg ved andres ervervsmessige utukt. Lovgivningen rammer i praksis først og fremst den åpenlyse (gate-) prostitusjon, mens den skjulte («finere») prostitusjon, som ofte formidles via avisannonser og over telefon (call-girls), ikke overtrer samfunnets ordensbestemmelser og derfor vanligvis går fri fra påtale.

I flere undersøkelser om prostitusjon har det vært gjort forsøk på å forklare hva som driver mennesker ut i denne virksomheten. Det har ikke vært mulig å finne noen enkel uttømmende årsaksforklaring, men det økonomiske aspekt synes å spille en vesentlig rolle i de fleste tilfeller. Det

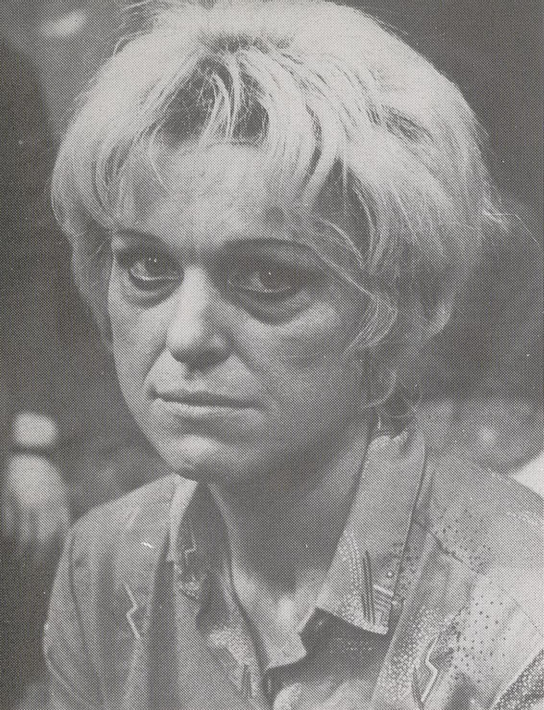

Fra. v.: Marit Syversen, Liv Osa og Sidsel Ryen.

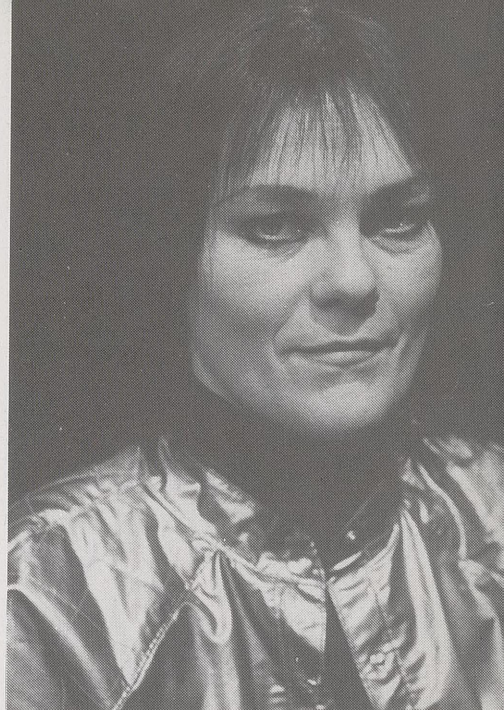
finnes heller ikke noe belegg for den tidligere utbredte oppfatning at prostituerte er spesielt amoralske eller mentalt tilbakestående.

Mange har ventet at behovet for prostitusjon ville bli mindre etter hvert som forholdene mellom kjønnene ble friere — ikke-europeiske land med mere liberale normer for seksuell omgang er ofte kjennetegnet ved fravær av prostitusjon. Undersøkelser i USA og Europa tyder imidlertid på at prostitusjonen har økt i omfang i de senere år. Økningen forklares med at den almene kultur er blitt mere sanselig, nytende og seksuelt orientert. Et annet typisk trekk er at økningen i antall prostituerte ofte opptrer sammen med en økning i misbruket av narkotika. I mange storbyer er det også barneprostitusjon.

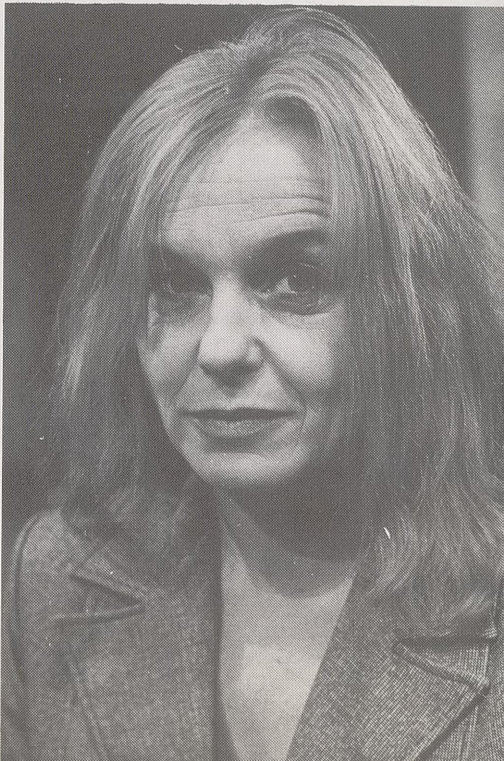
Birgit — SIDSEL RYEN

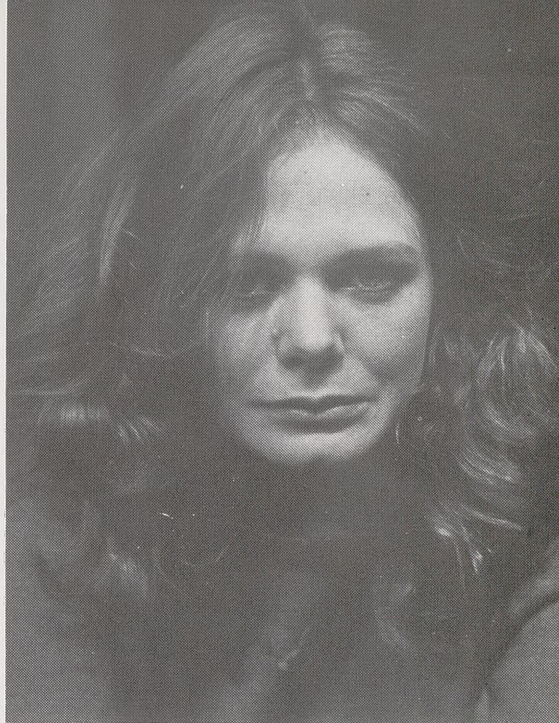
Pepper'n — ELI-ANNE LINNESTAD

Irene — MARIT SYVERSEN

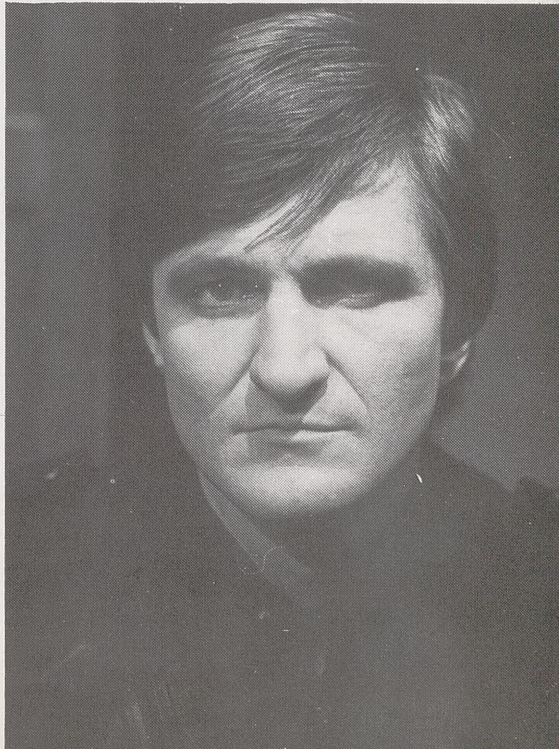
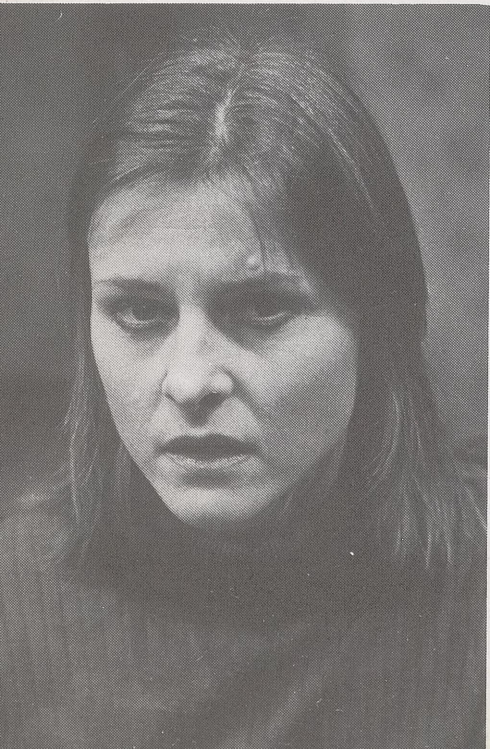
Mona — KJERSTI DØVIGEN

*Mari — LIV OSA
Turid — KIRSTI GRUNDTVIG*

*Hanne — PIA TELLEFSEN
Halliken — FINN SCHAU*

Osloprosjektet

Sommeren og høsten 1977 satte Oslo-avisene søkelyset på barne- og ungdomsprostituasjonen i Stenersgt. i Oslo. Avisreportasjene førte til en omfattende diskusjon om hva som burde gjøres i forhold til problemet Barne- og ungdomsprostituasjon. Diskusjonen forplantet seg raskt til ulike offentlige etater — til Oslo barnevernkontor, barnevernsmemnda, politiet, Uteseksjonen og Sosialdepartementet.

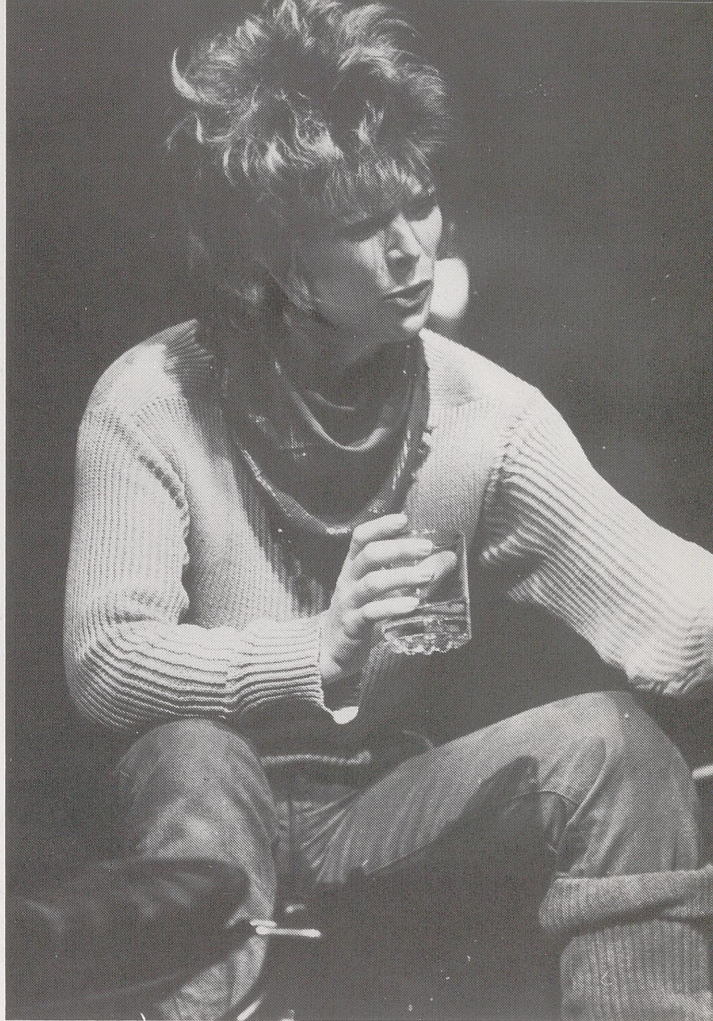
Diskusjonen førte til at et 2-årig forsøksprosjekt, «Osloprosjektet», ble startet 15. august 1979. Prosjektet ble finansiert i fellesskap av Oslo kommune og Sosialdepartementet. Med base i egne lokaler på Grønland, noen steinkast fra Stenersgt., ble Osloprosjektets ansatte (to sosionomer og en sosiolog) gitt to oppgaver. For det første skulle barne- og ungdomsprostituasjonen kartlegges, beskrives og forklares. For det andre skulle de sette igang tiltak med sikte på å få barn og ungdom under 18 år vekk fra prostituasjon og gateliv.

Osloprosjektet ble avsluttet 1. oktober 1981, og en rapport som oppsummerte erfaringene ble overlevert Oslo kommune og Sosialdepartementet.

De tre som deltok i arbeidet var Liv Finstad, Lita Fougner og Vivi-Lill Holter, som sammen utgav boken «Prostitusjon i Oslo» Pax Forlag A/S, 1982.

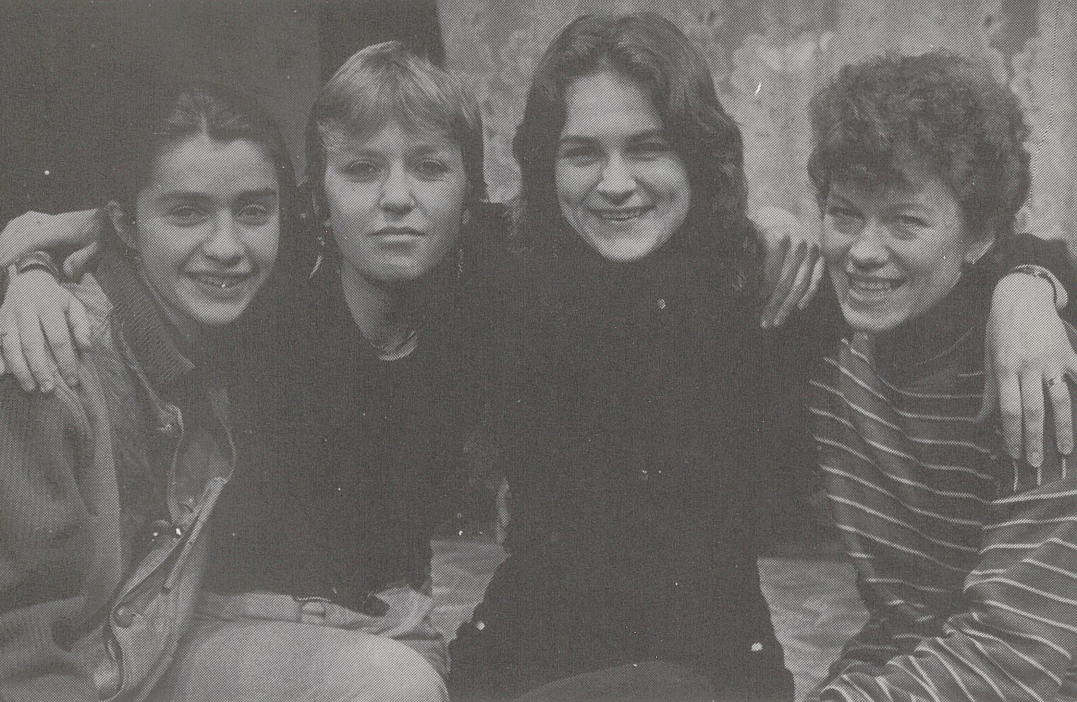
Fra v.: Eli-Anne Linnestad, Marit Syversen, Kirsti Grundvig og Pia Tellefsen.

Eli-Anne Linnestad.

Pepper'n: — Det er klart jeg ville vekk. Jeg har bare ingen mulighet. Når'u har gått på gata i 12 år så er'e for seint. Det er akkurat som om jeg aldri har vært no aent sted enn detta. Jeg ville aldri greidd å værra sammen med andre folk. Sånne som aldri har vært på gata. Sånne som syns atte vi er noen svin. Jeg veit ikke åssen de lever der ute lenger. Det var derfor jeg lengta hjem når jeg var på ferie. Pakketur til Kanariøyene. Aleine. Det er det dummeste jeg har gjort noen gang. Kom sammen med noen jenter som jobba på kontor. Ante ikke hva jeg skulle snakke med dem om. Jeg jugde fra jeg sto opp om moran til jeg la meg om kvelden. Det var som å værra på ... månen.

Kvartetten bak oppsetningen av «7 SØSTRE». Fr. v. Elma Gjendem, Anne-Karen Hytten, Kristin Søhoel og Inger Derlick.

KRISTIN SØHOEL

debuterer som dramatiker med «7 SØSTRE». Hun er fra Oslo og ikke eldre enn 27 år. Utdannet musikkbarnehaveleærerinner, og billedkunstner (maleri), og har også arbeidet som scenograf.

ELMA GJENDEM

er scenograf med solid utdannelse bl.a. fra Hochschule der Künste i Vest-Berlin. På Rogaland Teater har hun med suksess løst mange oppgaver. En av de siste var «Scapino».

ANNE-KAREN HYTTE

som har regien, tilhører garden av unge, dyktige instruktører. På Centralteatret har hun med stort hell iscenesatt «Tyren og Jomfruen» og «Rita».

INGER DERLICK

har hatt ansvaret for kostymene. Hun er flittig benyttet i både fjernsyn og film, og på Centralteatret husker mange hennes fantasifulle kostymer i «Fisle Narrepanne» med Jahn Teigen.

*«SKÄNKAN EDRA BARN EN KRAFT
ATT BRYTA HIMLENS PORTAR UPP»*

*Fra et dikt av
Edith Södergran*

«7 SØSTRE»

Skuespill i to akter av

KRISTIN SØHOEL

Instruktør ..... ANNE-KAREN HYTTEN
Scenograf ..... ELMA GJENDEM
Kostymer ..... INGER DERLICK
Sminke, parykker ..... HELGE BJØRNÅ

Personene:

Birgit ..... SIDSEL RYEN
Irene ..... MARIT SYVERSEN
Pepper'n ..... ELI-ANNE LINNESTAD
Mona ..... KJERSTI DØVIGEN
Mari ..... LIV OSA
Hanne ..... PIA TELLEFSEN
Turid ..... KIRSTI GRUNDTVIG
En hallik ..... FINN SCHAU
Inspisient ..... Roger Fossum
Sufflør ..... Didi Stig
Rekvisitter ..... Pearly Grindvold/Johanna Hafliadottir
Foto ..... Jan Greve

Omslagsillustrasjon, utsnitt av Odd Nedrums bilde «Skyggen».

Stevnemøte

— Hei... ska' det være en beta?

Den ene av de to kvinnene seiler opp på siden av bilen min i strøket der gatetrafikken florerer og hvor «omsetningen» foregår uten andre forstyrrelser enn en uopphørlig strøm av privatbiler — med bare *en* mann bak rattet. Hun småtripper i de hvite støvlettene og trekker kåpen litt tettere rundt kroppen. — Tja, jeg vet ikke jeg...det er jo to av dere... Jeg trekker bilvinduet ned og stikker hodet helt ut.

— Du kan velge.

— Fritt valg på nederste hylle altså...

— Ikke vær morsom a' ...Dette er ingen spøk!

— Hvorfor holder dere på med det da?

— Noe ska'n vel gjøra' ...Hva gjør du a'?

— Er på kontor...

— Det sier dem fleste. Ha'kke møtt en enda fyr som innrømmer at'n arbeider i møkka...Nå hva blir'e tel'? Ha'kke tid til å stå her. Taksameteret går... Den andre kvinnen overtar.

— Er du bare ute for å — snoke? Eller mangler du gryn til et nummer? Men det er'kke noe *salg* hos vårs altså...

Jeg forsikrer dem at det står ikke på dukater, men lysten... akkurat nå!

— Ingen spør *vårs* om *vi* har løst... Vi *må* jobbe vi...hver jævla kveld.

— Dere *må* ikke...

— Kan *du* skaffe vårs en ordentlig jobb kanskje?

— Hva kan dere da? Hva har dere lært?

— Lært? gjentar den første...hun heter visst Elly.

— Ja, skole... og sånn.

— Ungdomsskolen. Det får greie seg. Har vært i trafikken siden.

— Rett fra skolebenken?

— Nei, sto en månte eller to i en butikk. Huser ikke så godt. Men det var helsprøtt asså...Null stål igjen. Ikke nok til klær eller stereo...Men vi kun'ke stjæle heller...

— Men nå tjener dere nok...

— Hvis vi gidder... Nei, kom'a Elly. Ha'kke tid til å vær'a slumsøster... Han der er for trøtt. Han kan kysse meg bak...

Hun slentrer bortover gaten og får los på en annen bilkjører, som har kjørt flere ganger rundt kvartalet.

Elly gir tydeligvis ikke opp håpet.

— Sikkert at du ikke har løst... nå'a?

— Brennsikkert.

— Nei, du har vel ikke noe å fare med... Si're som det er du, din.....

A.C.

Marit Syversen.

Sidsel Ryen.

Kjersti Døvingen.

Forakt og vold

(Fra «Prostitusjon i Oslo», Pax 1982)

Som kunder flest har horekunder i utgangspunktet alltid rett. Rett til å gjøre med varen det han vil, si det til varen som han ønsker. Jentene forteller at de utsettes for nedverdiggende griseprat — en massiv strøm av skjellsord og kallenavn «Fitte» er en merkelapp jentene må tåle å høre — ofte. Prostitusjonskontakten innebærer forakt:

«De trur de kan si hva som helst til deg. De trur at du tenker kun sex, så de trur de kan prate om hva som helst uten at vi tar oss nær av det. De er rå i kjeften... jeg synes rett og slett det er kvalmt å høre på. Mange er sånn at de liker å prate sånn mens de driver på, for da mener de at de får mer utbytte av det, for sånn kan de ikke prate med kona.»

«De er fæle, de er griser.»

Slike beskrivelser er det vanlig å høre fra jentene. Men noen kunder blir oppfattet også som greie og hyggelige. Den gjensidige forakten mellom den prostituerte og horekunden er likevel påtakelig. Horekunden forakter jenta. Jenta forakter horekunden.

Horekundens forakt får utløp ikke bare i verbal mishandling eller verbale trusler. Også fysisk vold er utbredt. Jentene forteller riktignok at de forsøker å «sile» kundene, og at de ikke tar «turer» med kunder som er aggressive eller virker farlige. Enkelte jenter forsøker å beskytte seg ved å gå med et eller annet våpen — en kniv, en gasspistol, en saks, en kjetting. «Men plutselig kan du sitte i en sånn situasjon,» sa en av jentene som mente at de tross alle forholdsreglene ikke har noen garanti mot å bli utsatt for vold og mishandling. Jentene kan aldri vite sikkert hva som *kan* skje dersom de går med en kunde.

De aller fleste jentene på strøket, som vi har hatt kontakt med, kan fortelle at de har blitt utsatt for vold, mishandling. En eller flere ganger. Vi er blitt fortalt om et bredt spekter voldshandlinger og ydmykende opplevelser — slag, spark, blåveiser, voldtekter, knivrisping, brenning med sigaretter, oppkutting med barberblad, kvelertak. Kidnappinger.

Kidnappinger er ikke uvanlig. Horekunder tar jenter med hjem til leiligheter eller andre innendørssteder, og kan holde dem innesperret i timer, dager, i verste fall uker. I fangenskapet kan horekunden utnytte jenta som er innesperret og forsvarsløs. En av jentene opplevde å bli stengt inne i et torturkammer. Det jenta der gjennomgikk, satte slike spor at hun hadde mareritt i flere måneder etterpå. Først lenge etterpå klarte hun å sette ord på hva hun hadde opplevd. Andre har fortalt at de er blitt dopet og bedøvet, og brukt til filming eller fotografering. Jenter har fortalt hvordan de ble pisket og slått, eller tvunget til å drikke mannens urin. De har fortalt om rasende horekunder, som går løs på jentenes underliv med barberblad eller glasskår.

Finn Schau og Liv Osa.

Arr på kropp og sjel

(Fra «Prostitusjon i Oslo», Pax 1982)

Gatelivet setter spor — både fysisk og psykisk. De fysiske merkene av prostitusjonslivet skyldes ikke bare vold og mishandling som jentene utsetter seg for, men henger også sammen med at gatelivet generelt er en fysisk belastning. Gatelivet gir dårlig helse. Prostitusjon kan foregå i all slags vær. Den som trenger penger kan ikke ta hensyn til kulda, vinden eller regnet. Prostitusjonen krever at jentene har på seg klær som er lette å ta av og på — og klærne er nødvendigvis ikke varme. Tynnkledd i dårlig vær risikerer de hyppige forkjølelser, bronkitter. Motstandskraften er kanskje svekket på grunn av mangelfullt kosthold. Underlivssykdommer — mer eller mindre kroniske — florerer. Gonoré og gulsott er heller ingen sjeldenhet. Mange av jentene er svært så forkomne. Dette gjelder særlig stoffmisbrukerne, som merkes både av stoffmisbruket og utilfredsstillende levevilkår generelt. Overdoser og selvmordsforsøk viser at mange stoffmisbrukere er i en konstant livstruende situasjon.

Gatelivet er en psykisk belastning. Rett nok prøver, jentene å beskytte seg. Visse deler av kroppen er «hellige», deler som kunden ikke får lov til å bruke eller berøre. Kyssing eller klemming står ikke på dagsordenen, og jentene forteller at de ikke gir kundene lov til å berøre bryster eller clitoris. Slik forsøker de å holde seg selv intakte. Men erfaringen viser nok at det er vanskelig å ikke la prostitusjonserfaringen gå inn over seg. Resultatet blir selvforakt, følelsesmessig avstumpethet og avsky for hankjønn. En av jentene uttalte at hun følte seg som et lappeteppe, og mange forteller at det er vanskelig for prostituerte å leve et normalt kjærlighetsliv. «Jeg føler meg så brukt», sa en av jentene som opplevde at hun hadde fått et avskyforhold til mannfolk etter å ha gått på gaten.

Den prostituertes bruk av egen kropp til forsørgelse og penger, skjer på bekostning av hennes egen seksualitet:

«Du blir så lei mannfolk. Du orker ikke ha noen seksuelt samvær med den du er sammen med hvis du har vært der nede. Prøver å kutte ut mest mulig, vil bare ha noen å prate med». «Du blir ødelagt — følelsesmessig».

«Det er vanskelig å ha et forhold til en gutt. Du tør ikke vise følelsene dine ordentlig, de du har igjen».

Jentene risikerer psykiske plager, de opplever å bli stemplet i andre folks øyne, utstøtt, sett ned på:

«Jentene får jo nerver, angst og alt mulig. Mange ganger får vi ikke sove om natta. Fordi jeg er redd. Hadde det ikke sånn før jeg begynte å gå på gata. Får følelsen av at det knyter seg i brystkassa, at jeg ikke får puste.» «Det er noe dritt å gå dernede. Du bruker deg sjøl. Du selger

Fra. v.: Eli-Anne Linnestad, Kirsti Grundvig, Pia Tellefsen og Liv Osa.

kroppen din. Du møter rykter, kanskje ser du folk du kjenner. Det er jo folk som har kjørt forbi og sett at jeg har vært der.»

Du blir ikke akseptert av mange mennesker. Føler at andre ser ned på deg...Du er jo hore, så det er ikke så farlig liksom. Treffer du andre mennesker som får greie på det, så merker du at de skyver deg litt unna.»

Gatelivet ødelegger. Gatelivet skader. Og det er jentene som rammes hardest. Vi gir derfor det siste ordet til en 19-åring, som har opplevd gatelivet siden hun var 14 1/2:

«Egentlig veit jo ikke mennene hva de forårsaker. Kundene er med på å ødelegge jentene. Men det blåser de i, bare de får det de vil ha. Kundene tenker bare på å få det de skal ha. Så gir de faen i resten, åssen det går med det mennesket de gir pengene til.»

OSLO NYE TEATERS PERSONALE

Administrasjon:

Barthold Halle
teatersjef
Arne Christiansen
intendant
Inger Lise Bruu Hegér
forretningsfører
Reidun Asbjørnsen
lønnskasserer
Svanhild Kjærvik
bokholder
Marit Larsen
sekretær
Dag Simonsen
salgssjef
Marit Nordli
salgssekretær
Anne Winger
salgssekretær
Odd Andersen
arkivar
Skuespillere:
Bente Børsum
Per Christensen
Kjersti Døvingen
Per Christian Ellefsen
Unni Eyjen
Kari-Ann Grønsund
Knut M. Hansson
Oddbjørn Hesjevoll
Willie Hoel
Bentine Holm
Sverre Holm
Kjersti Holmen
Trond Lie
Per Lillo-Stenberg
Eli-Anne Linnestad
Sven Nordin
Arve Opsahl
Helge Reiss
Sidsel Ryen
Finn Schau
Aud Schønemann
Sissel Sellæg
Marit Syversen
Ulf Wengård
Gard Øyen
Arne Aas
Egil Åsman
Musikere
Magne Amdahl
Finn Eriksen
Svein Erik Gaardvik
Karl Johan Helgesen
Roy Hellvin
Bjørn Jacobsen
Jan Henry Thoresen
Kunstnerisk konsulent
Kirsten Sørli
Anne-Karen Hytten
instruktør

Teknisk personale

Per Horn
teknisk sjef
Harald Martin
produksjonssjef
Jack Juniszewski
produksjonssekretær
Inspisenter
Jan Einar Schwartzlund
1. inspisient
Roger Fossum
Marit Grindvold
Bjarne Stensrud
Lyd
Erling Jørgensen
Sufflører
Birgitta Bjørnstad
Didi Stig
Kari-Laila Thorsen
Rekvisitører
Marianne Løkholm Lewin
leder
Ivar Grønhella
Ingrid Aas
Laila Hauge
atributtmaker
Påkledere
Liv Christensen
leder
Inger Marie Christensen
Marianne Forsberg
Parykkmakeri/sminke
Sverre Norwalls
leder
Helge Bjørnå
Marie Therese Capello
Birgit Haugå
Malersal
Knut Stern Møller
leder
Bjørn Thomassen
Widar Wala
Snekkerverksted
Helge Paltiel
snekkermester
Frank Henie
Birger Thurn-Paulsen
Espen Østigård
Systue
Grethe Wang
kostymesjef
Lise Fjeld Sannes
leder
Trude Bergh
Eva Danielsen
Elbjørg Elvgang
Solveig Høst
Lise Marie Lyng
Lysavdeling
Reidar Odd Horge
overlysmester

Tore Helda
lysmester
Valter Nilsen
lysmester
John-Henning Brekklil
Harald Haugen
Sverre Odd Horge
Espen Kreim
Sceneavdeling
Finn Lewin
overscenemester
Bjørn Bergseth
scenemester
Emil Børge Hansen
scenemester
Kjell Bjørgeengen
Jørgen Damskau
Trond Engebretsen
Juan Carlos Espinoza
Bogdan Kolakowski
Willy Kreim
Edwin Lyberg
Øvind Svarstad
Billettluke
Ellen Stenrud
leder
Stein Fredriksen
Astrid Hoel
Agnes Korsen
Garderobe
Ellen Horne
leder
Ebba Eikestad
Gerd Nygaard
Therese Olsen
Agnes Ruud
Resepsjon
Harriet Havadahl
Kari Midtsjø
Kantine
Tone Arde
leder
Unni Larsen
Nina Møller
Rengjøring
Hjørdis Bakken
leder
Darina Adamikova
Helene Czuryllo
Reidun Jahrn
Ingrid Sagen
Marie Selnæs

Vaktmester
Jack Christiansen

Centralteateret:
Morten Arde
scene
Mari Alvim
lysmester

Ingrid Berg
rengjøring
Deva Bozic
rengjøring
Magnhild Christensen
rengjøring
Svein André Eriksen
scene
Pearly Grindvold
rekvisitør
John Erik Jensen
scenemester
Ruth Olsen
bill.kass.
Mona Paley
garderobe
David Siebert
lysmester
Bjørn Stensrud
bill.kass.
Robert Steven
scene
Jostein Sund
scenemester
Trond Sætre
lys
Agnes Tingstad
påkleder
Paul Johnny
Valderhaug
scene
Dukketeatret
Kjersti Germeten
dukkespiller
Anne Lise Ruud
dukkespiller
Ragnhild Wang
dukkespiller
Knut Wiulsrød
dukkespiller
Kari Sundby
instruktør
Lars Rambøl
teknisk ansvarlig
Reidun Melbye
rengjøring
Chat Noir
Lasse Arde
scenemester
Nils Magne Kjus
lysmester
Per Pedersen
lysmester
Arne Pettersen
scenemester

«Når den ny vin blomstrer...»

10g161578

+1 vedlegg

OSLO
NYE